

Rektors tale ved Syddansk Universitets Årsfest den 3. oktober 2003:

I år vil jeg gerne rette jeres og mit blik mod et område, der er blandt de vigtigste for, at vi kan tale om at være et *universitet*. Temaet for talen skal være "At skabe ny erkendelse", og jeg vil fokusere på universiteternes væsentligste kerneaktivitet. Det skal handle om forskningen.

Forskningen er det unikke ved universiteterne som uddannelsesinstitution. På universiteterne er undervisningen – til forskel fra andre uddannelsesinstitutioner – forskningsbaseret. Vores adjunkter, lektorer og professorer skal selvfølgelig undervise, men de skal også forske og formidle forskningsresultater til verden omkring os. Og det er den nye erkendelse, der opnås gennem forskningen, der gør Syddansk Universitet til en speciel interessant samarbejdspartner for omverdenen.

Baggrunden for netop at fokusere på dette emne i dag har også noget at gøre med en tendens, vi ser for øjeblikket, hvor man forsøger at udbrede begreberne og betegnelserne forskning og universiteter til en større kreds af uddannelsesinstitutioner.

Danskerne støtter forskning

Hvorfor er forskning så vigtig, kunne man spørge. Heldigvis er der ikke så mange, der stiller det spørgsmål mere. En undersøgelse fra Analyseinstituttet for Forskning viser, at der er en stigende interesse i befolkningen for dette emne, og danskerne giver samtidig udtryk for, at der investeres for lidt i forskning. Faktisk mener mere end hver anden dansker, at vi burde bruge flere penge på forskning.

Og forklaringen på den holdning er enkel nok. Dansk forskning gavner hele samfundet. Dansk forskning er nødvendig, for at vi kan deltage i det internationale forskermiljø og dermed få adgang til alle de resultater, der skabes internationalt. Vi skal huske på, at kun ca. 2% af alle forskningsresultater i verden skabes i Danmark.

Vi skal også forske, fordi nye forskningsresultater skaber arbejdspladser, og ikke mindst er den forskningsbaserede undervisning på universiteterne grobund for velkvalificeret arbejdskraft og for videnformidling ud i samfundet. Først og fremmest de steder, hvor vores bachelorer, kandidater og Ph.D.'er ansættes – en proces, som godt kunne accelereres i det syddanske område, både i den private og offentlige sektor, specielt når vi sammenligner ansættelsesmønstret i Syddanmark med andre dele af landet.

Forskning skal også hjælpe os med at forstå, hvem vi er, hvordan vi fungerer, hvordan vi kommunikerer med hinanden, hvordan vi bedst indretter vores samfund osv. Store spørgsmål – det ved jeg, men det er i høj grad forståelsen af disse spørgsmål, som har skabt grundlaget for det højtudviklede samfund, vi har i dag.

Forskernes motivation

Men hvad driver en forsker – hvordan kan man motivere hende eller ham? Lad mig forsøge at komme med et bud. For forskeren er den personlige motivation den vigtigste spore. Forskeren drives af sin nysgerrighed, af en trang til at bryde nye grænser, til at bevæge sig ud i "dyndet" og se, om det kan bære eller måske er bundløst. Forskeren drives af ønsket om at finde noget nyt – og at være den første, der finder det nye og hidtil ukendte eller ser den nye sammenhæng.

Det var Aristoteles, som sagde: *Alle videnskabers begyndelse er forbavselse over, at tingene er, som de er.*

Tænk på tidligere tiders opdagelsesrejsende, som jo heller ikke anede, om de nu ville finde det, de forventede, når de drog af sted. Ligeså er forskeren ofte på årelange rejser udi det ukendte. Derfor skal vi sikre tid til denne rejse, til fordybelse, og vi må ikke kun have fokus på hurtige og let forståelige resultater.

Hvad kan vi, som har ansvar for rammerne, så gøre for at fremme den proces – hvilke betingelser skal vi søge at sikre?

Vi skal faktisk gøre mange forskellige ting. Lad mig nævne nogle få.

1. Vi skal værne om forskningen på universiteterne. Vi skal sikre, at universiteternes forskning er fri og uafhængig. Forskeren skal kunne forholde sig kritisk - også i positiv forstand - til de nuværende måder at gøre tingene på og dermed søge efter nye veje og metoder. Vi kan dog ikke altid garantere, at den enkelte forsker frit kan vælge forskningsemne. Universitetets prioriteringer kan gøre det nødvendigt at afgrænse de faglige emner. Men når dette er sagt, så skal der være fuld frihed for den enkelte forsker til at vælge metode inden for det givne område, og resultatet af forskningen må på ingen måde pålægges nogen form for indskrænkning. Kun i så tilfælde kan samfundet fuldt og helt stole på vores resultaters uafhængighed.
2. Vi skal skabe rum til fordybelse. Der skal være mulighed for at begive sig ud på den store "opdagelsesrejse". Vi skal dog også være opmærksomme på, at der kan være grænser for, hvor lang tid opdagelsesrejsen kan vare! – hvilket ganske naturligt leder frem til den næste vigtige betingelse for god forskning:
3. Vi skal udøve ledelse, der er med til at skabe struktur og dermed ro inden for de eksisterende rammer – fysiske og økonomiske. Det betyder bl.a., at vi skal gøre noget for at hjælpe vore ledere til at blive endnu bedre ledere. I den forbindelse vil jeg gerne gøre opmærksom på Rektorkollegiets institutlederuddannelse, som gennemføres af Syddansk Universitets Efteruddannelse, og som tilrettelægges af forskere fra Syddansk Universitet. Det glæder mig, at vores viden på ledelsesområdet er så værdsat af vore kolleger på de andre universiteter, at de har bedt os om at tilrettelægge og styre den fælles uddannelse af universitetssektorens forskningsledere.
4. Vi skal sikre forskningsmiljøer af en vis størrelse. Som forsker er man afhængig af inspiration fra andre. Derfor må universiteterne koncentrere deres aktiviteter og sørge for synergi og samspil mellem de forskellige forskningsmiljøer.
5. Det er også vigtigt, at vi sikrer finansiering på længere sigt, så der bliver ro om forskningen og forskernes arbejdsbetingelser. Den nylige internationale evaluering af Danmarks Grundforskningsfonds satsning på 10 centre viser, at man med en 10-årig investering i udvalgte elitecentre har opnået særdeles gode resultater, og at det har været en god investering for Danmark. Denne erfaring kan også overføres på andre forskningsinitiativer, og jeg kan ikke undlade at

nævne, at den meget kortvarige finansiering af Dansk Bioteknologisk Instrumentcenter (DABIC) desværre er et eksempel på det modsatte, dvs. et forskningsprojekt, hvor finansieringen havde en al for kort tidshorisont.

6. Endelig må vi gøre en særlig indsats for at sikre gode og trygge rammer for alle ansatte og studerende. Det handler bl.a. om en velfungerende og serviceminded administration. Om en aktiv personalepolitik. Om at give lige vilkår for vore studerende og for vore ansatte på et universitet, som man er stolt over at være en del af.

På Syddansk Universitet arbejder vi målrettet på at opfylde disse betingelser. Vi mener selv, at vi er kommet langt – uden at det dog skal være den hovedpude, der betyder, at vi ikke anstrenger os for at gøre det endnu bedre.

Nogle af tingene kan vi klare selv – men ikke alle. Og nu kommer jeg snart til det med økonomien!

Vigtigt med talentpleje

Men før vi taler om penge, vil jeg egentlige hellere bruge lidt tid på at tale om talent og talentpleje. Vi skal være opmærksomme på den allervigtigste ressource, når det handler om viden: Mennesker. Nye, unge forskere, der kan sikre ikke blot fornyelsen ved et løbende generationsskifte, men også at Danmarks vækstpotentiale ikke svækkes.

Den danske regering har tiltrådt Barcelona-erklæringen, som bl.a. tilsiger, at det offentlige skal øge sine forskningsinvesteringer fra det nuværende ca. 0,7 % af BNP til 1,0 % af BNP i 2010. Det har regeringen selvfølgelig gjort, fordi man ved, at mere forskning er en nødvendigt for det danske samfund. Ellers kan vi ikke tjene tilstrækkeligt med penge til at opretholde den velstand, vi alle nyder godt af i dag. En stigning på 0,3% lyder ikke af meget, men hvis jeg siger, at det betyder, at det offentliges forskningsinvesteringer skal øges fra de nuværende ca. 10 mia. til ca. 16 mia. kr. pr. år, så kan vi alle sammen forstå, at der er tale en betydelig forøgelse af forskningsindsatsen. Når vi dertil lægger, at de private forskningsinvesteringer i henhold til den samme erklæring skal øges med et tilsvarende beløb for at nå det

samlede mål på 3% af BNP- Ja så skal der uddannes mange nye forskere til denne forskning . Uden forskere, ingen forskning.

Der er mange beregninger på, hvor mange nye forskere, der egentlig er brug for. Rektorkollegiets forslag om 300 nye Ph.D.'er per år er et af de mere konservative skøn. En sådan indsats vil øge den nuværende Ph.D.-uddannelsesfrekvens med ca. 30% og vil koste ca. 300 mio. kr. per år, altså blot 5% af hele "Barcelonaløftet" på 6 mia. kr.

Det er ingen tvivl om, at det vil være det rigtige sted at starte, og der er masser af talent, som står parat til at starte på forskeruddannelsen. I 2001 var overgangsfrekvensen fra kandidat- til forskeruddannelse - dvs. antallet af kandidater som får et Ph.D.-stipendium - på 11% i Danmark. Frekvensen er mindre i dag, idet antallet af universitetskandidater er øget de senere år

Det gælder i særlig grad for Syddansk Universitet, hvor vi nu har haft fremgang i optaget til universitetet 4 år i træk. Den største fremgang havde vi i år, hvor vores optag er øget med ca. 10% i forhold til sidste år. Særlig glædeligt er det, at fremgangen i år gælder alle fire universitetsbyer og alle fire fakulteter.

Fødekanalen til en øget forskeruddannelse er således til stede. Det må være nu, samfundet tager fat på at uddanne de mange nye forskere, som skal være med til at give os det forskningsløft, som – jeg tror – alle i dette auditorium er enig med mig i, er nødvendigt for at fastholde Danmarks internationale konkurrencedygtighed.

Universiteterne ser gerne, at en betydelig del af de nye midler til forskeruddannelse – når de måtte komme - kommer direkte til os som en del af vores finanslovsbevilling. Det vil være helt i tråd med de intentioner, der ligger bag den nye universitetslov om større tillid til universiteternes selvforvaltning, og det vil også give den bedste mulighed for en faglig bred oprustning af forskeruddannelsen.

Når dette er sagt, så finder Syddansk Universitet det også vigtigt, at det ikke gælder alle midlerne. Vi er nemlig tilhænger af et flerstrengt forskningsfinansieringssystem, som jo bl.a. betyder, at selv om én dør er lukket for et forskningsprojekt, er finansieringsmulighederne dermed ikke udtømte. Der kan så søges andre midler fra andre kilder og andre ordninger.

Forkert at kategorisere

Og så vil jeg slutte dette strejftog ind i forskningens verden med nogle betragtninger om grundforskning og anvendt forskning. Personligt mener jeg nemlig ikke, at det er særlig relevant at skelne mellem de to områder, idet det efter min opfattelse i mange tilfælde er vanskeligt at kategorisere forskningen i den ene eller den anden type.

Er det f.eks. grundforskning eller anvendt forskning, når forskere ved Institut for Sprog og Kommunikation studerer sprogtilegnelse hos danske børn, og i den forbindelse finder frem til en ny erkendelse om de metoder, som kan bruges til forbedre sprogindlæring for en række børn?

Er det grundforskning eller anvendt forskning, når professor John Perram på Mærsk Mc-Kinney Møller Institutet bruger sin viden om væsketeori til at udforme den software, som førte til de intelligente robotter på Lindøværftet?

Eller er det grundforskning eller anvendt forskning, når man studerer kommunal- og amtskommunal politik og forvaltning og derigennem opnår resultater, som måske kunne få en betydning for beslutninger om den fremtidige lokale organisering?

Jeg vil nødig sætte mig til dommer over, hvilken forskning der skal betegnes som værende nyttig, og hvilken er unyttig. Der er utallige eksempler på, at man har taget fejl i denne klassifikation.

Derfor må jeg også vende mig mod det forslag, der er fremsat om, at visse institutioner, som for øjeblikket alene er undervisningsinstitutioner, nu skal udføre såkaldt "anvendt forskning". Der er ikke en særlig type forskning, som hedder anvendt forskning, og som i øvrigt kan adskilles fra ikke-anvendt forskning. Det moderne samarbejde mellem forskningsinstitutioner og virksomheder bringer virksomhederne tæt på det, der før var kendt som grundforskningen, og samtidig bringes universitetsforskerne tæt på anvendelsesorienteringen af forskningen. Den nu foreslåede skelnen mellem grundforskning og anvendt forskning vil skade samarbejdet mellem virksomheder og forskere.

Kampvalg til ny bestyrelse

Og så er det vist på tide at vende sig mod den nye ramme, som universiteterne skal operere under - den nye universitetslov, som trådte i kraft den 1. juli i år.

Lad mig sige det med samme. Syddansk Universitet havde ønsket en sådan lovændring; det nævnte jeg, da vi mødtes her i dette auditorium sidste år – så derfor hilser vi naturligvis den nye tid velkommen.

Vi har sat alle sejl til for at få vores bestyrelse på plads til universitetets festdag i dag, og jeg har den glæde at kunne sige, at det er lykkedes. Fem mænd og fire kvinder udgør nu universitets øverste råd. I sidste uge fik vi Videnskabsministerens godkendelse af de fem udefra kommende medlemmer – Mette Bock, Johannes Due, Bent Kristensen, Karsten Ohrt og Ninna Würtzen – og også i sidste uge valgte de studerende deres to repræsentanter – Martina Christensen og Karsten Thinggaard (som vi skal høre om lidt) – og universitetets medarbejdere valgte Bjarne Andersen til at repræsentere det videnskabelige personale, og Jane Westergaard til at repræsentere universitetets teknisk-administrative personale i Syddansk Universitets første bestyrelse.

Der var kampvalg om både studenterpladserne og medarbejderpladserne. Jeg glæder mig over, at flere gerne ville være med i bestyrelsen. Det tyder på et engagement hos studerende og ansatte, som vi ikke var forvante med, da universitetets øverste organ hed Konsistorium. Mon det ikke illustrerer den forventning, vi alle har om, at der er nye tider på vej for vores universitet?

Vi byder velkommen til vores udefra kommende medlemmer af bestyrelsen, og vi ser frem til, at I skal være med til at fastholde Syddansk Universitets fremgangslinie. Vi håber og tror, at jeres erfaring og berøringsflade med samfundet uden for universitetet vil være med til yderligere at forstærke Syddansk Universitets ønske om at blive en integreret del af det øvrige samfund, – herunder at bidrage til, at der kommer flere videnbaserede arbejdspladser i den syddanske region.

Jeg er også overbevist om, at det vil I gøre med respekt for det, som er universitetets særkende, og som jeg har berørt i den første del af min tale, nemlig den forskningsbaserede uddannelse og den frie forskning.

Årets højdepunkter

Traditionen tro skal jeg her til slut omtale nogle af årets højdepunkter ved Syddansk Universitet, og i år vil jeg forme beretningen som en rejse gennem SDU-land.

Vi starter i **Sønderborg og Flensborg**, hvor én af årets positive oplevelser var, at det lykkedes at overbevise delstatsregeringen i Kiel om at tilbagerulle sit ønske om at fjerne forskningsbaseringen af den tyske del af de fælles grænseoverskridende uddannelser mellem Syddansk Universitet og Flensborg Universitet. Om det så var det faktum, at Syddansk Universitet protesterede over dette anslag mod vores fælles uddannelse, eller om det skyldes, at et antal af de kraftigt protesterende studerende sprang i havnen i Kiel, det bliver nok aldrig opklaret. Men der er ingen tvivl om, at det var en stor sejr for det grænseoverskridende uddannelsessamarbejde, som vi lægger megen vægt på fra Syddansk Universitets side. I den forbindelse glædede det mig særlig meget at opleve det engagement, hvormed de studerende forsvarede deres truede uddannelse. Det lover godt for vores aktiviteter i grænselandet.

I Sønderborg er der også grund til at nævne, at det fælles forskerpark- og universitetsbyggeri, jeg omtalte sidste år, nu kommer til at bestå af et universitet, en forskerpark, en koncertsal og et hjemsted til Sønderjyllands Symfoniorkester, samt et såkaldt renrums laboratorium. Det sidstnævnte er finansieret af en donation på 25 mio. kr. fra Bitten og Mads Clausens Fond. Herved kommer denne fonds samlede bidrag til byggeriet op på 75 mio. kr. Fonden Realдания har doneret 50 mio. kr. til koncertsalen og 10 mio. kr. til det havnebyrum, som ligger mellem byggeriet og Als Sund. Endelig har Sønderborg Kommune endnu engang haft pungen oppe af lommen og fundet 21 mio. kr. til det nye hjemsted for Sønderjyllands Symfoniorkester. Den samlede byggesum for det kombinerede byggeri er nu således nået op på knap en halv mia. kr. – et byggeri, som forventes at stå færdigt om tre år.

På vej til Esbjerg passerer vi gennem **Aabenraa**, hvor vi tager på besøg på Institut for Grænseregionsforskning, et sektorforskningsinstitut, som bliver en del af Syddansk Universitet den 1. januar næste år. Vi byder Instituttet velkommen i familien, og vi glæder os til at kunne gøre brug af dets kompetencer i en ny uddannelse i Europastudier, som planlægges for øjeblikket.

I **Esbjerg** glæder vi os over den nye udvidelse af universitetet – en udvidelse, som har fordoblet universitetets areal og givet os et meget smukt auditorium. Nybyggeriet gav også mulighed for, at Historisk Samling fra Besættelsestiden nu har til huse på universitetet. Samlingen består af et landsdækkende arkivmateriale om Danmarks besættelse, indsamlet på initiativ af afdøde seminarirektor Palle Schmidt. Foruden at markere universitetets ønske om at være en del af samfundet i øvrigt, så giver Samlingens tilstedeværelse på universitetet også en enestående mulighed for, at det kan spille sammen med vores meget aktive historiemiljø og -uddannelse på stedet.

Endelig føler jeg også trang til at nævne, at Danmarks første uddannelse i international turisme og fritidsmanagement fik en flyvende start i Esbjerg her den 1. september med næsten 30 nye studerende.

I **Kolding** har vi bl.a. ét af Danmarks bedste forskningsmiljøer inden for forskningen i små og mellemstore virksomheder. Dets viden om entreprenørskab og intraprenørskab har vi udnyttet til at oprette en ny variant af HA-uddannelsen, HA i entreprenørskab og innovation – en uddannelse, som bærer en stor del af æren for, at tilgangen til HA-studiet i Kolding i år er forøget med 35 % i forhold til sidste år. Det samme forskningsmiljø udbyder også et landsdækkende forsøgsprogram i virksomhedsbaseret iværksætteraktivitet og innovation, kaldet Intraprenørskab, et program, som er støttet af Videnskabsministeriet. Dette iværksættermiljø, som er enestående i Danmark, ville være det helt naturlige arnested for det Iværksætterakademi, som nævnes i det dugfriske regeringsgrundlag ”Et Samfund med plads til det frie initiativ”

I forbindelse med fusionen for fem år siden oprettede vi et nyt danskstudium i Kolding, og forskningsmiljøet dér har gjort en helt enestående indsats for at øge kendskabet til moderne dansk litteratur i befolkningen. Det har vi vidst længe på universitetet, men det er glædeligt, at andre også kan se det, så derfor er tildelingen af Det Kongelige Biblioteks og Gads formidlingspris til lederen af forskningsmiljøet, professor Anne-Marie Mai, et meget velkomment og fortjent skulderklap til hele centrets formidlingsindsats

Og vores lille rejse slutter så i **Odense**. Også her har det været et begivenhedsrigt år. Lad mig nævne indvielsen af Mediebygningen, som bl.a. huser det nystartede KnowledgeLab Denmark, der er en del af den jysk-fynske IT-satsning. I Winsløwparken holdt vi for nylig rejsegilde på Danmarks første forskerhotel – et

sted, hvor forskergrupper kan leje sig ind med henblik på senere at kunne springe ud som selvstændige virksomheder.

Når vi nu er ved virksomhedsopstart, så glæder jeg mig også over, at årets danske vindere af Venture Cup, der er en konkurrence for unge iværksættere, er en IT-opstartsvirksomhed ved navn MESH Technologies. Virksomheden er udsprunget af studerende og ansatte ved vores Institut for Matematik og Datalogi i Odense.

Et andet af årets højdepunkter har været, at det langt om længe er lykkedes at få etableret en syddansk venturefond, som skal investere i videntunge virksomheder som bl.a. MESH Technologies. Takket være en meget stor opbakning fra brede kredse af erhvervslivet i det syddanske område samt fra Vækstfonden, kunne vi i maj måned annoncere, at nu var Syddansk Venture A/S en realitet. Når jeg tillader mig at nævne denne begivenhed under Odense, så skyldes det, at selv om en succes har mange fædre og mødre, så tror jeg, at alle vil være enig med mig i, at uden en ekstraordinær ihærdig indsats fra adm. direktør C.C. Nielsens side, havde vi ikke haft Syddansk Venture.

Forud for sin tid

For fem år siden søsattes et eksperiment i dansk universitetshistorie, det regionale universitet. Ikke et universitet i Odense med afdelinger i tre andre byer, men derimod ét universitet, som er til stede i fire byer.

Der var mange, som mente, at det var halsløs gerning – og det skulle ikke undre mig, om der findes enkelte, som stadig har den opfattelse.

Jeg mener imidlertid, at Syddansk Universitet var forud for sin tid. Ikke alene skabte vi et stærkt og levkraftigt universitet. Med fusionen skabte vi også en ny regional identitet: den syddanske region.

Vi ser nu mange andre dele af samfundet, som organiserer sig på samme måde. Jeg kan i flæng nævne Syddanske Forskerparker, Syddansk Venture og Syddansk Innovation, Folkeuniversitet, lokalforsvarsregionen, Voksenpædagogisk Center, og der er også en tilnærmelse på vej mellem sundhedsvæsenet i den syddanske region.

Jeg tror heller ikke, at universitetets eksempel er uinteressant i forhold til de nye større regioner, som vel bliver resultatet af det arbejde, Folketinget har igangsat med nedsættelsen af Strukturkommissionen.

At vi står sammen i den syddanske region, har gjort os stærkere, så mon ikke vi er flere, der kan være enige i essensen i det følgende citat af Benjamin Franklin – et citat, som han brugte til at udtrykke sin mening om dannelsen af Amerikas forenede stater: *If we do not hang together, we will certainly hang seperately.*

Jeg vil slutte årsfesttalen med endnu et citat, hvis oprindelse ikke kendes, men som jeg synes fint illustrerer, hvad man har sat i gang med dannelsen af Syddansk Universitet. Citatet lyder:

If you always do, what you always did, you will always get, what you always got